

Uzun gegn Þýskalandi

Dómur frá 2. september 2010

Mál nr. 35623/05

8. gr. Friðhelgi einkalífs og fjölskyldu

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi.

Sakamál. Öflun sönnunargagna. Rannsóknaraðferðir lögreglu.

1. Málsatvik

Kærandi, Bernhard Uzun, er þýskur ríkisborgari, fæddur 1967 og búsettur í Mönchengladbach í Þýskalandi.

Í október 1995 hóf saksóknari rannsókn vegna gruns um að kærandi og meintur vitorðsmaður hans hefðu tekið þátt í sprengjutilræði sem tiltekin vinstri sinnuð öfgasamtök, sem þeir voru í, stóðu að.

Við rannsókn málsins var m.a. komið á kerfisbundnu eftirliti með kæranda, myndbandseftirliti af inngangi heimilis hans og símhlerunum auk þess að komið var fyrir senditækjum í bíl vitorðsmanns hans sem þeir notuðu oft saman. Eftir að mennirnir tveir höfðu fundið og eyðilagt senditæki og í ljósi þess að þeir létu hjá líða að tala saman í síma, mælti saksóknari fyrir um að fylgjast skyldi með mönnunum með GPS-staðsetningarkerfi. Lögreglan kom því fyrir GPS-sendi í bíl vitorðsmanns kæranda í desember 1995. Lögregla gat með þessu móti fylgst með ferðum mannanna tveggja þar til þeir voru báðir handteknir í febrúar 1996.

Við meðferð sakamálsins fyrir þýskum dómstólum fullyrti kærandi m.a. að öflun sönnunargagna með GPS-kerfi hefði verið ólögmæt, þar sem dómsúrskurð hefði þurft til hennar, en því höfnuðu þýskir dómstólar og töldu að lagaheimild væri fyrir þessari gagnaöflun í réttarfarslöggið Þýskalands.

Í september 1999 var kærandi dæmdur til 13 ára fangelsisvistar fyrir tilraun til manndráps og fjögur sprengjutilræði. Rétturinn taldi sannað að kærandi og vitorðsmaður hans hefðu komið fyrir sprengjum fyrir framan heimili þingmanna og fyrir utan ræðismannsskrifstofu. Meðal sönnunargagna í málinu voru gögn fengin með notkun GPS-staðsetningarkerfisins, en þau gögn fengu einnig stuðning af öðrum gögnum og upplýsingum sem aflað hafði verið við rannsókn málsins. Kærandi áfrýjaði niðurstöðunni og kvartaði sérstaklega yfir notkun sönnunargagna sem fengust með GPS-staðsetningarkerfinu. Í janúar 2001 vísaði Hæstiréttur Þýskalands áfrýjun hans frá.

Kærandi bar málið undir Stjórnlagadómstól Þýskalands sem vísaði málinu frá í apríl 2005. Í frávísuninni var tekið fram að röskun á rétti kæranda til friðhelgi einkalífs með notkun GPS-staðsetningarkerfis hefði verið réttlæt看anleg og í samræmi við alvarleika þeirra brota sem hann var sakaður um. Kæranda hefði auk þess tekist að koma í veg fyrir að aðrar rannsóknaraðferðir skiluðu tilætluðum árangri. Þar kom jafnframt fram að fyrir hendi væru fullnægjandi réttarfarsúrræði til að koma í veg fyrir að hægt væri að misnota eftirlit sem þetta. Það væri hins vegar löggjafans að gæta þess í ljósi frekari tæknipróunar að varnaglar væru nægjanlegir í lögum til að tryggja grundvallarréttindi manna og koma í veg fyrir óleyfilegar rannsóknaraðferðir af hálfu yfirvalda.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi hélt því fram að eftirlit með honum með GPS-staðsetningarkerfi og notkun gagna sem fengust með því í sakamáli gegn honum hefði brotið gegn **friðhelgi einkalífs** samkvæmt 8. gr. sáttmálans. Þar sem gögn sem fengust með þessum hætti höfðu verið lykilgögn til stuðnings sakfellingu hans taldi hann að brotið hefði verið gegn rétti hans til réttlátrar málsmeðferðar í skilningi 6. gr. sáttmálans.

Niðurstaða

Dómstóllinn tók fram að þó svo að rannsakendur hefðu komið fyrir GPS-sendinum í bíl í eigu þriðja manns, vitorðsmanns kæranda, hefði markmið þeirra augljóslega verið að afla upplýsinga um þá

báða, enda var ljóst að mennirnir tveir notuðu bílinn í sameiningu. Önnur gögn sem aflað var sýndu að upplýsingar um ferðir bílsins tengdust kæranda. Þar að auki hafði enginn landsdómstólanna lýst yfir neinum vafa um að eftirlitið hefði beinst að kæranda.

Yfirvöld höfðu kerfisbundið safnað saman gögnum um staðsetningu og ferðir kæranda á almannafæri. Þau höfðu notfært sér þessi gögn til að setja saman heildstæða mynd af ferðahögum hans og sem grunn að frekari rannsókn með það að markmiði að afla frekari sönnunargagna á þeim stöðum sem hann hafði farið um. Þessi gögn voru síðar notuð í máli gegn honum. Dómstóllinn taldi þetta nægja til staðfestingar á því að GPS-efirlit með kæranda hefði falið í sér skerðingu á rétti hans til friðhelgi einkalífs samkvæmt 1. mgr. 8. gr. sáttmálans.

Við mat á því hvort skerðingin hefði samrýmst lögum tók dómstóllinn fram að eftirlitið hefði átt stoð í þýsku réttarfarislöggjöfnni. Dómstóllinn undirstrikaði að greinarmunur væri á GPS-efirliti með ferðum manna á almannafæri og öðrum rannsóknaraðferðum svo sem hlerunum og myndavélaefirliti. Hið fyrrnefnda leiddi aðeins í ljós takmarkaðar upplýsingar en gæfi ekki skýra mynd af atferli, skoðunum og tilfinningum þeirra sem sættu eftirlitinu og raskaði þar með síður friðhelgi einkalífs þeirra. Dómstóllinn taldi af þeim sökum að ekki væri nauðsynlegt að hafa uppi jafn stranga varnagla við GPS-efirliti og áttu við um símhleranir, svo sem um nauðsyn þess að afmarka nákvæmlega tímamörk eftirlitsins og aðferðir við að nota og geyma þau gögn sem söfnuðust.

Dómstóllinn taldi að sú niðurstaða þýskra dómstóla að GPS-efirlit félli undir landslög hefði verið fyrirsjáanleg þar sem viðkomandi ákvæði heimiluðu að notast væri við tæknilegar aðferðir, þá sér í lagi til að komast að dvalarstað meints brotamanns. Landslög settu auk þess strangar skorður við notkun GPS-efirlits og það væri aðeins heimilað þegar aðili væri grunaður um alvarleg brot.

Dómstóllinn benti á að þýskum lögum hafði verið breytt eftir að mál kæranda kom upp með það að markmiði að styrkja vernd friðhelgi einkalífs þeirra sem grunaðir væru um refsiverðan verknað en eftir breytinguna þyrfti dómsúrskurð til að hægt væri að fylgjast kerfisbundið með aðila lengur en einn mánuð. Þess bæri þó að geta að fyrir lagabreytinguna hefði GPS-efirlit verið undir eftirliti dómstóla. Dómstóllinn taldi að endurskoðunarvald dómstóla á GPS-efirliti með kæranda hefði verið nægjanleg vörn gegn meintum geðþóttaákvörðunum yfirvalda í þessu máli. Endurskoðunarvald dómstóla kom í veg fyrir að gögn sem fengin væru með ólögmætu GPS-efirliti yrðu lögð fram fyrir rétti í sakamáli og teldist það mikilvæg varúðarráðstöfun sem ætti að koma í veg fyrir að rannsakendur öfluðu gagna á ólögmætan hátt. Dómstóllinn ályktaði að röskun á friðhelgi einkalífs kæranda hefði því verið í samræmi við lög.

Dómstóllinn tók fram að GPS-efirlit með kæranda hefði verið fyrirskipað vegna rannsókna á fjölda hryðjuverka sem hryðjuverkasamtök höfðu lýst á hendur sér og til að koma í veg fyrir frekari sprengjutilræði. Það voru því sjónarmið um öryggi ríkisins, almannaoðryggi og vernd mannlífa sem réðu för. Eftirlitið var heimilað eftir að aðrar vægari rannsóknaraðferðir höfðu verið reyndar til þrautar og það stóð yfir í tiltölulega skamman tíma, þ.e. þrjá mánuði. Auk þess náði eftirlitið aðeins til kæranda þegar hann ferðaðist í bíl vitorðsmanns síns. Ekki væri því hægt að leggja til grundvallar að kærandi hefði verið undir stöðugu og alhliða eftirliti. Þar sem rannsóknin beindist að mjög alvarlegum glæpum komst dómstóllinn að því að meðalhófs hefði verið gætt þegar ákvörðun um notkun GPS-efirlits var tekin.

Dómstóllinn komst einróma að þeirri niðurstöðu að ekki hefði verið brotið gegn réttindum kæranda samkvæmt 8. gr. sáttmálans. Í ljósi þeirrar niðurstöðu þóttu ekki efni til að fjalla um málið í ljósi 6. gr. sáttmálans.